

Igor Vobič

Marko Prpič: Primerjalna analiza osrednjih televizijskih informativnih oddaj 24 ur in Dnevnik. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo, 2009. 164 strani (ISBN 978-961-6554-21-3), 14 evrov

V znanstveni monografiji *Primerjalna analiza osrednjih televizijskih informativnih oddaj 24 ur in Dnevnik* se Marko Prpič ukvarja s primerjavo poročanja osrednjih dnevnoinformativnih oddaj javne *TV Slovenija* in komercialne *POP TV*. Pri tem poskuša empirični vpogled uokviriti z razpravami o prehodu iz monopolnega v dualni medijski sistem, z obravnavo družbenega fenomena televizije kot »osrednjega informativnega medija« in s historizacijo televizijskih informativnih oddaj v Sloveniji. V knjigi, ki je nastala na podlagi doktorske disertacije, avtor prepleta »kvantitativni in kvalitativni pristop« (str. 17) k analizi oddaj *Dnevnik* in *24 ur* v treh obdobjih – marec 2004, marec 2005 in marec 2006, pri čemer se ukvarja izključno z besedili in izpušča druge semiološke vrste, konstitutivne za televizijski diskurz. Prpičeva ambicija je postaviti raziskovalni model, ki bi omogočal ponovitev raziskave v različnih kontekstih in rast longitudinalne primerjalne študije. Svetovalec generalnega direktorja za programske zadeve v zavodu *Radiotelevizije Slovenija* na straneh med uvodom in sklepnimi ugotovitvami ponuja pet poglavij ter »pravi rudnik podatkov«, kot v predgovoru piše Jože Vogrinec (str. 9), a se teoretske sintezizacije, metodološkega uokvirjanja in empirične kontekstualizacije loteva površno.

V prvem poglavju *Od monopolnega do dualnega medijskega sistema* avtor očrta mejnike, ki so zaznamovali transformacijo evropskega medijskega prostora. Ugotavlja, da so nacionalni javni servisi več kot pol stoletja imeli monopolni položaj, ki se je skrhal s spodbujanjem razvoja skupne evropske politike na področju elektronskih medijev ter komercializacije in digitalizacije produkcije znanja v tem okviru. V razpravi se avtor procesov globalizacije ter njenih političnoekonomskih, medijskotehnoloških in kulturnih vidikov loteva razdrobljeno in zanemara heterogenost lokalnega udejanjanja sistemskih trendov. Prpič sicer ponuja podpoglavje o deregulaciji slovenskega medijskega prostora, vendar kompleksnim teoretskim in empiričnim transformacijam na prehodu iz komunikacijskega sistema družbenega samoupravljanja v medijski sistem mimikrije liberalnega dizajna, ki ga spremljajo paternalizem, komercializacija in nacionalizem, namenja le dobre tri strani in le ščepec znanstveno-strokovne literature. Pomembnih vprašanj z makroravni niti ne poskuša spustiti na raven medijske in novinarske produkcije ter vsebin informativnih oddaj, kaj šele, da bi skozi to prizmo prepoznal točke prepletanja in razhajanja različnih normativnih okvirov in teoretskih pristopov.

V drugem poglavju zagovarja tezo, da je televizija – tako v Sloveniji kot drugod – »osrednji informativni medij« (str. 43). »Osrednjost« razume predvsem v okviru gledanosti in časa, preživetega pred televizijskim zaslonom. Vprašanj, povezanih z razpravami o vlogi televizije v procesih v javni sferi ali z mnogoterimi družbenimi funkcijami medijev, ne odpira. Namesto tega se Prpič dilem, zakaj je televizija »postala del našega življenja«, zakaj »večina po njej še vedno uravnava svoj dnevni ritem« in kaj so prinesli »globlji premiki« v poznomoderni družbi (str. 44), loteva s sklicevanjem na raziskave med mladimi v Združenih državah. Ob prebiranju spoznanj se je Prpiču, kot piše, »porodila zamisel, da bi podobno anketo naredil med študentkami in študenti prvih letnikov slovenskih univerz«. S prepletanjem rezultatov raziskave med 904 študenti treh slovenskih univerz, analize sociodemografskih podatkov raziskav *AGB Nielsen* o gledalcih *24 ur in Dnevnika* ter zaključkov *Nacionalne raziskave branosti* iz leta 2006 avtor ugotavlja, da so tisk, radio in televizija – tudi televizijske dnevnoinformativne oddaje – bolj spremljani med študenti kot med njihovimi vrstniki, ki so izobraževanje končali s srednjo šolo. Hkrati avtor primerja gledanosti in demografske sestave gledalstva s hrvaškimi dnevnoinformativnimi oddajami na javni in komercialnih televizijah, saj da se primerjava »zdi smiselna,

ker veliko slovenskih gledalcev pozna hrvaške oddaje in ker je hrvaški javni servis prehod v dualni medijski sistem prenesel veliko bolje, kot ga je *RTV Slovenija*» (str. 67–68).

V poglavju *Informativne oddaje na slovenskih televizijah* avtor ponuja deskriptiven zgodovinski pregled, v katerem se posebej posveti informativnim oddajam *Dnevnik in 24 ur*; vpenja jih v širši strukturni okvir, ki ga postavlja tudi s pregledom tiska v prelomnih točkah razvoja televizije v Sloveniji. Tako Prpič preleti dogajanje v areni informativnih oddaj, in sicer predvsem skozi prizmo sistemskih transformacij – od *Televizije Ljubljana* v okviru *Jugoslovanske radiotelevizije*, prve komercialne televizije *Kanala A* do nedavnega poskusa vzpostavitve 24-urnega informativnega programa na *Info TV*. Pri tem bralec utegne pogrešati razpravo o artikulacijah med tehnološkim in družbenim v televizijskem novinarstvu, ki pomembno vplivajo na produkcijski proces v televizijskih uredništvih, njihove produkte in zamišljanje gledalstva v določenem političnem, ekonomskem in kulturnem kontekstu.

V četrtem poglavju *Analiza oddaj 24 ur in Dnevnik* avtor predstavi metodološki načrt raziskave, katere »analoga je«, kot zapiše Prpič, »primerjati oddaji po vsebini, in sicer na osnovi primerjave objavljenih tem/dogodkov, tematskih sklopov in akterjev ugotoviti, kaj imata skupnega in v čem se razlikujeta« (str. 87–88). Avtor ne vzame enega od mnogih že uveljavljenih pristopov k analizi medijskih vsebin, ampak pravi, da se je »moral lotiti priprave lastne metodologije«, pri čemer se ukvarja samo s »tistimi rečmi, ki se jih da kvantificirati in narediti tako, da se raziskavo da ponoviti« (str. 88). Ob tem se Prpič loteva le besedil v (izbranih) televizijskih oddajah, pri čemer je njegovo pojasnjevanje in argumentiranje te odločitve šibko. »Kljub temu da je televizija vizualni medij, se nisem odločil za analizo televizijske slike, ker to ni nujno potrebno za razvrščanje dogodkov v tematske sklope, da poročanje dodobra temelji na izgovorjeni besedi, ne pa na pokazani sliki. Voditelji oddaj in novinarji, avtorji prispevkov razložijo pomen slike,« piše Prpič in kompleksni razpravi o prepletanju različnih semioloških vrst pri gradnji pomena v televizijskih informativnih oddajah nameni dobre pol strani. S tem zanemarja morje literature medijskih in novinarskih študij, ki za izhodišče vzamejo, da gre pri televizijskem novinarstvu za vsebinski, oblikovni in nenazadnje pomenski splet številnih oblik prepletajočega se verbalnega in vizualnega upovedovanja – tako na ravni televizijske oddaje kot na ravni njenih osnovnih delov, novinarskih prispevkov.

V poglavju *Rezultati analize* se avtor spoprijema z osrednjim raziskovalnim vprašanjem, ali se osrednji dnevnoinformativni oddaji med seboj razlikujeta, in sicer z analizo naslednjih elementov: primerjava napovednikov, novinarskih in dopisniških prispevkov ter agencijskih novic; merjenje časa, ki je namenjen posameznim tematskim sklopom; ugotavljanje razmerja med novicami iz Ljubljane in drugih delov države ter med domačimi in tujimi novicami; analiza oseb in akterjev v oddajah. Pri tem v svoji površno predstavljeni kvantitativni in kvalitativni analizi oddaj išče odgovore na *koliko* in skorajda popolnoma zanemarja vprašanja *kako* in *zakaj*. Prpič tako med drugim ugotavlja, da je bilo v analiziranem obdobju 2 uri, 23 minut in 41 sekund vsebin v oddaji 24 ur namenjenih vsebinam dopisnikov iz tujine (str. 131), da je takrat v obeh analiziranih oddajah »nastopilo 8460 akterjev« (str. 138) in da je v oddaji *Dnevnik* v treh analiziranih mesecih »10,5 odstotka novic več kot v konkurenčni oddaji« (str. 114). Pri tem je bralec v tem »pravem rudniku podatkov« prepuščen samemu sebi in ga je prisiljen osmišljati skorajda izključno le s prej nabranim znanjem.

Prva samostojna znanstvena monografija Marka Prpiča je poskus naslavljanja pomembnih povezanih vprašanj transformacij medijskega sistema v Sloveniji, vloge televizije v človekovem dnevnem zbiru informacij in vsebin dnevnoinformativnih oddaj, vendar vpogleda v produkcijsko, vsebinsko in identitetno kompleksno areno dnevnoinformativnih oddaj v Sloveniji zaradi teoretske površinskosti, metodološke nejasnosti in analitične praznine ne ponuja. Prpič v prvem delu knjige namreč v prvi vrsti ne uspeva premoščati konceptualnih zagat med vprašanji medijskega sistema in strukture na eni ter produkcije in vsebin televizijskih informativnih oddaj na drugi

strani, hkrati je epistemološki okvir zamegljen, metodološki ovir pa ne upošteva konceptualne kompleksnosti preučevanja medijskih vsebin.

Robert Bobnič

Vasja Badalič: Za 100 evrov na mesec: proizvodni sistem globalnega kapitalizma. Ljubljana: Krtina, 2009. 259 strani (ISBN 978-961-260-028-0), 22 evrov

Nemara bi bil že čas, da nam ob številnih grandioznih konceptualnih vpogledih v logiko delovanja poznega kapitalizma sodobna akademska produkcija ponudi analizo globalnega proizvodnega sistema iz najbolj oddaljenih, zamejenih in ekscesnih potez, ki bi se po možnosti zrcalile v avtorjevem lastnem izkustvu. Monografski prvenec mladega filozofa Vasje Badaliča, ki je nastal na podlagi predelave doktorske disertacije, nam v branje ponuja natanko tak pristop. Kljub filozofski provenienci se je namreč Badalič v jedro kapitalizma spustil v kontrapunktu z večino sodobne politične filozofije in politične ekonomije, saj je, prvič, svojo sicer teoretsko analizo začrtal s perspektive tretjega sveta, in, drugič, na podlagi etnografskega in empiričnega uvida, ki ga je pridobil predvsem kot samostojni novinar.

Tako se ne gre čuditi, da se monografija prične z reportažnim (p)opisom delovnih razmer v majhnih pakistanskih tovarnah in družinskih podjetjih, ki za zahodne korporacije opravljajo raznolike predelovalne dejavnosti. Prikaz razmer, ki ne samo da spominjajo na klasično Engelsovo študijo o položaju delavskega razreda v Angliji 19. stoletja, pač pa kažejo na to, da je Engels opisoval čase, »ko je delavcem šlo še dobro« (str. 20), služi predvsem kot primeren etnografski uvod v definiranje objekta raziskovanja. Badalič se namreč študije globalnih proizvodnih procesov loti s partikularnega mesta t. i. izvozno-predelovalnih con tretjega sveta. Cona, kakor jo definira v uvodnem poglavju, je tako »razmeroma majhno zamejeno območje znotraj države, katerega namen je privabiti tuje, izvozno usmerjene korporacije s ponujanjem ugodnih investicijskih in trgovskih pogojev, ki bodo korporacijam omogočili čim uspešnejše opravljanje njihovih proizvodnih nalog« (str. 33). Lahko bi dejali, da se od tu naprej celotno delo (raz)bere kot spretno spletena genealogija tega pojava, ki pa ravno zato, ker temelji na partikularni conski situaciji, omogoča misliti obče procese, skozi katere je dandanes inavguriran postmoderni (delavski) subjekt. Kot pravi avtor sam, je tako temeljni namen knjige »ugotoviti, kakšna vrsta oblastnega modela določa delovanje con« (str. 43). V ta namen pa se posluži Foucaultove metode raziskovanja oblasti, ki jo strne v tri ključne komponente: smoter, kateremu je oblast zavezana, tip institucije, skozi katerega se oblast (re)producira, in modus subjekta, ki ga oblast vzpostavlja. Temu ustrezno se delo nadalje razcepi na tri poglavja, ki pa mu na koncu sledita še dva zaključna razdelka.

Oblastna dinamika izvozno-predelovalnih con je tako najprej naslovljena skozi marksistični vpogled v reorganizacijo produkcijskega načina. Skozi naslonitev na Marxove izpeljave o ekspanzionistični naravi kapitala samega in prvobitno akumulacijo skuša Badalič prikazati, da je delitev dela, kot jo implementira globalno gibanje kapitala, vpisana že v samo jedro kapitalistične produkcije. A vendar je transformacija iz fordistične v postfordistično paradigmo zaznamovana s tem, da se posamezne naloge v produkcijski verigi ne členijo več znotraj zaključene tovarniške ravni, marveč na globalni domeni, kar pomeni, da se dotične produkcijske enote locirajo na točno določena geografska območja. Na tem mestu je avtorjeva ključna poanta v poudarku, da postmoderna ekonomska paradigma, znotraj katere prevladujejo storitveni in informacijski